

УДК 821.161.2-3'06:(339.13+316.77)

ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОГО ГОРОРУ: СТАН РИНКУ ТА СТРАТЕГІЇ ВИДАВНИЧОЇ КОМУНІКАЦІЇ

О. О. Куца, Г. Б. Листвак

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

Проаналізовано стан українського горору на сучасному видавничому ринку. Окреслено основних гравців ринку, в числу репертуарі є позиції перекладного та оригінального горору. Ретроспективний статистичний аналіз видавничого до-робку 2005—2019 років виявив, що в цей період простежується хвилеподібна тен-денція зростання й спаду приблизно щоп'ять років. На 2019 рік випуск горору перебував у фазі зростання, кількість назв та накладу видань стабільно зростали від 2016 року. Перекладна література є безперечним лідером як за кількістю назв, так і за обсягом накладу. Українське горор-середовище умовно можна поділити на дві течії: формальну (видавці) та неформальну (фензини та самвидав), які різ-няться підходами до видавничої комунікації та пошуку авторів. Простежується тенденція до кооперації, а не конкурування: представники видавництва та фен-зинів співпрацюють у різних проєктах. Відбувається поступове вкорінення горору на книжковому ринку, що має практичні перспективи для урізноманітнення ви-давничого портфелю українських видавців.

Ключові слова: горор, література жахів, книжковий ринок, видавнича кому-нікація, видавничий репертуар.

Постановка проблеми. Горор як жанр почав свій шлях майже три століття тому і своїми витокami сягає готичного роману. За визначенням мистецтвознавця В. Миславського, горор (англ. *horror*) — це елементи фантазмагорії та кошмару, які з'явилися вже наприкінці XIX — на початку XX століття у фільмах [1]. Дослід-ниця О. Божко визначає горор, або як вона його називає, «літературу жахів (*horror literature, horror fiction*)», як «жанр фантастичної літератури, що має справу з над-природним, у прямому сенсі слова». Окрім літератури, науковиця також відносить до жанру горор всі твори візуальних видів мистецтва, які містять «“елемент конфронтації” між звичним і аномальним» [2, с. 2].

Горор є тим жанром у літературі та кіно, метою якого є викликати емоції стра-ху у реципієнта через створення відповідної атмосфери. Для досягнення цього ефекту у горор-літературі використовують опис тілесних змін та фізіологічних девіацій, психологічних травм, емоційної напруги, вбивства або його спроб, паранормальних явищ та/або віри в них, природних катастроф тощо. Від часу появи тематична палітра жанру розширилася, а читачів лякають не лише вже звичні міфологічні й де-монічні істоти, а й нові — зомбі, мумії, метафізичні привиди та психічні розлади —

від маніакального синдрому до шизофренії та синдрому множинної особистості. Змінюються страхи, незмінною залишається тільки центральна постать — людина, технічні можливості, естетичні смаки та психічні девіації якої щоразу підштовхують жанр до розвитку.

В українських видавничому та науковому середовищах жанр горору малодосліджений та недооцінений, але наявний. Продовження радянської тенденції маргіналізації жанрів через неочевидну корисність — це ігнорування цілого пласта культури, що є недалекоглядним для сучасного книжкового ринку країни, яка до того ж перебуває в умовах війни на багатьох рівнях, зокрема й на культурному. Тож моніторинг сучасного стану українського горору видається вартим уваги також для формування чітких рекомендацій українським видавцям. Ця ніша українського видавничого ринку, що тривалий час заповнювалася російськими або/і російськомовними виданнями, на сучасному етапі потребує ґрунтовнішого розгляду, адже має як наукові, так і практичні перспективи для розвитку літературного жанру, формування кола авторів, розширення видавничого репертуару.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українська наукова спільнота наразі може запропонувати дослідження, які нерозривно йдуть слідом за світовою класикою горор-літератури. Однак праці, об'єктом яких є українські твори, все ж наявні. Переважно це дослідження українських класичних видань авторів минулих століть, а також нечисленні роботи, що аналізують сучасні твори українських авторів – здебільшого літературознавчі праці, спрямовані на дослідження літературних прийомів, художніх, мовностилістичних засобів вираження жаху та аналіз авторського стилю. Наприклад, науковиця Н. Бездір [3] аналізувала твори В. Шевчука на наявність готичних мотивів. М. Бурдастих шукала концепт жаху в романах «Культ» Л. Дереша [4] та «Урізька готика» Г. Пагутяк [5]. Відносять науковці моторошну красу готичного і в минулому — Л. Кулакевич [6] досліджувала повість автора Розстріляного відродження Гео Шкурупія «Страшна мить». Літературознавиця А. Горнятко-Шумилович [7] знайшла готичні відлуння у малій прозі М. Коцюбинського, а І. Денисюк [8] — у І. Франка.

Польський науковець П. Ліс-Маркевіч робить огляд української літератури жаху та вписує її у європейський контекст [9]. Надзвичайно актуальною в сучасних умовах є публікація Я. Сазонової, яка досліджує вплив травматичних моментів української історії та репресивної імперської культури на літературу жаху [10].

Серед наукових українських джерел, які співзвучні з темою дослідження, є й ті, що теоретизують горор — формують понятійний апарат, виокремлюють чіткі структурні ознаки, елементи жанру, авторські прийоми тощо. Серед дослідників, які працювали в цій темі, В. Миславський, І. Гросевич, А. Трофименко, О. Горбонос та А. Карюхіна. Також наявні роботи, що описують історію жанру, хронологізують етапи його розвитку за найвизначнішими творами, переважно іноземними — як-от О. Васіна, О. Вовк, А. Гудманян та А. Іванова.

Близькі до теми матеріали, важливі для простеження видавничих планів, тенденцій, рефлексії авторів і видавців щодо сучасного горор-процесу в Україні — це переважно відомості з інтернет-ресурсів видавництв та книгарень; статті й інтерв'ю

на читацьких платформах і блогах на зразок «Читомо», «Літцентру», «Літакценту» та «Yakaboo» тощо.

Метою статті є аналіз позиції горору на сучасному українському книжковому ринку. Це передбачає ретроспективний аналіз видавничої статистики упродовж 2005–2019 років; поточний аналіз ситуації, в якій перебувала перекладна та оригінальна горор-література в Україні на початку 2022 року; огляд діяльності видавців, в репертуарі яких домінує оригінальний горор; простеження за обраними маркетинговими стратегіями, шляхами створення й наповнення видавничого портфелю та моделями видавничої комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як стверджують А. Гудманян та А. Іванова, доволі тривалий час «жанр літератури жахів займав маргінальне положення», а радянські історико-методологічні канони не вважали його повноцінним літературним жанром, який може естетично впливати на читача [11, с. 12]. Таке відторгнення вдавано поверхового, масового жанру, очевидно, передалося Україні в спадок. Крім того, тривалий час вважалося, що книжка особливо й не потребує перекладу і видання українською, якщо існує її російськомовне втілення. З горор-виданнями ситуація іще гірша через специфічність жанру. Так тривало до середини 2010-х, коли правила ринку змінилися. Відтоді маємо змогу спостерігати за розвитком видавництва і читати переклади нових та вже знайомих творів українською.

Статистичний збірник «Друк України», який випускає Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова», поєднує у своєму звіті категорії «фантастика» й «містика», тому отримані статистичні відомості слід розглядати не як чітку демонстрацію життєдіяльності і життєздатності жанру горор, а як узагальнену тенденцію, зокрема в аспекті оригінальності творів.

Створена на основі статистики «Друку України» динаміка кількості назв і накладів видань протягом 2005–2019 років [12] подана на рисунках 1 та 2. Робимо акцент на доробку саме цих років як на найбільш показовому діапазоні активного зростання інтересу до горор-творів.

Рис. 1. Динаміка випуску назв оригінальних та перекладних видань фантастики та містики упродовж 2005–2019 років

З отриманих відомостей чітко простежується хвилеподібна тенденція зростання й спаду приблизно щоп'ять років. На 2019 рік українське книговидання перебувало у фазі зростання, кількість назв та накладів видань стабільно збільшувалися від 2016 року.

Рис. 2. Динаміка випуску накладів оригінальних та перекладних видань фантастики та містики упродовж 2005–2019 років (тис. од.)

Якщо окремо аналізувати оригінальну та перекладну літературу, стає очевидним, що українські автори, на жаль, є беззаперечними аутсайдерами. Востаннє кількість оригінальних та перекладних назв фентезі та містичних видань зрівнялися 2015 року (40 до 42 відповідно), але від того часу простежується чітка тенденція до розриву і переважання саме перекладних видань — 2019 року цей розрив був більшим, ніж удвічі (91 до 197).

У співвідношенні накладів шальки терезів теж були завжди схильні до перекладної літератури. Найменшим розрив між оригінальною та перекладною літературою у кількості виданих одиниць книг був 2012 року (169,6 тис. од. до 181,3 тис. од.), найбільшим — 2019 року (202,7 тис. од. до 591,1 тис. од.). Найгіршою для української літератури ситуація була 2016 року — 67,2 тис. од. до рекордних 800,4 тис. од.

Не менш сумною є картина оригінального книговидання при спробі зіставити динаміку кількості назв та накладу. Навіть у час незначної переваги кількості оригінальних назв над кількістю перекладних, наклад останніх був значно вищим. Особливо яскраво це видно у 2008 (48 назв та 133,5 тис. од. проти 23 назв та 312 тис. од.), 2012 (54 назви та 169,6 тис. од. проти 20 назв та 181,3 тис. од.) та 2013 роках (55 назв та 331,4 тис. од. проти 49 назв та 407,6 тис. од.).

Однак якщо усунути елемент порівняння й проаналізувати тенденцію випуску лише оригінальних видань — ситуація більш ніж оптимістична. Станом на 2019-й було випущено найбільше назв книг — 91, попередній 2018 рік також був «рекордсменом» — 73 назви, до нього вразив 2013 рік — 55 назв. Порівняно з 17 назвами у 2005 році, зростання очевидне й обнадійливе.

Серед усього масиву українських видавництв (а, за даними Держреєстру суб'єктів видавничої справи від 5 травня 2022 року, такими вважають 8025 організацій) широковідомими є кілька десятків, та лише одиниці серед них розробляють український горор. Серед видавців, які систематично видають горор-твори і для яких вони є невід'ємною частиною іміджу та репертуару видавництва, бачимо «Видавництво Жупанського». «КМ-Букс» та «Навчальна книга — Богдан» також видають чимало горору, але роблять це епізодично; жах у їхньому репертуарі є ледь не випадковістю на тлі домінування інших жанрів («КМ-Букс» — дитячі, популярні та науково-популярні видання, фантастика; «Навчальна книга — Богдан», очікувано, — навчальні, довідкові, дитячі видання, підлітковий фікшн, фентезі, фантастика, однак серед художніх видань знаходимо назви «Угода демона» у двох частинах авторства Бреннан Сари Різ, «Викрадач тіл та інші загадкові історії» Роберта Луїса Стівенсона та Луїзи Мей Олкотт). «Клуб Сімейного Дозвілля» пов'язав своє амплуа зі Стівеном Кінгом та іншими, «незначними» на його тлі виданнями літератури жаху, тому його не можна вважати «повноцінним» горор-видавництвом. Саме тому видавництва, що мають у репертуарі перекладний горор, конкурують між собою неочевидно, непублічно, якщо ця конкуренція взагалі існує — для них горор не є пріоритетом, метою, місією, тим, за що вони борються. Для них це радше чітко вивірені (і бажано зі світовою славою) потенційні бестселери. Так, видавець Олексій Жупанський говорить про готовність універсальних і неспеціалізованих видавців випускати уже виданий гайповий (популярний у читачів, комерційно успішний у видавців) горор-твір [13].

Якщо ж порівняти доробок українських видавців у перекладній та оригінальній літературі жахів, стає зрозуміло, що оригінальна література не є пріоритетом «великих» видавництв. Співвідношення перекладної до оригінальної літератури у «КСД» — 73:14; у «Навчальній книзі — Богдан» — 23:4; в «КМ-Букс» — 20:1; «Видавництві Жупанського» — 13:12, однак їхня серія «Альтернатива», яка представлена переважно українськими авторами, поповнюється доволі мляво; у «Folio» — 11:3; у «Vivat» — 5:2.

Щодо оригінального українського горору ситуація видається сумною, але лише на перший погляд. Українське горор-середовище умовно можна поділити на дві течії: *формальне* — *видавці* та *неформальне* — *фензини* (скорочення від англ. *fan magazine*, аматорське малотиражне видання) і *самвидав*. Щоправда, часом ці течії перетинаються та об'єднуються у спільних проєктах.

Серед *видавців* оригінального горору на українському ринку фігурують «Клуб сімейного дозвілля», «Видавництво Жупанського», «Дім Химер», «Vivat», «Зелений пес», «Folio», «Навчальна книга — Богдан», «Люта справа», «Markobook», «Андронум», «UA Comix», «БукРі» та інші. Всі вони мають різну репертуарну насиченість горором та різну інтенсивність його випуску. Найбільш «жаховими» є такі суб'єкти видавничої справи (подано в порядку спадання): «Дім Химер» (30 назв), «Клуб сімейного дозвілля» (14), «Видавництво Жупанського» (12), «Зелений пес» (8), «Навчальна книга — Богдан» (4), «Folio» (3), «Мандрівець» (3). В решті видавництв горор є радше виключенням, аніж правилом чи свідомою редакційною політикою.

Жанрово українські твори представлені трилерами, темною фантастикою, збірками сплаттерпанку (від англ. *splatter* — «бризки», жанр, що вирізняється кривавістю та натуралістичністю зображуваного насилля) тощо.

Серед українських авторів «Клубу сімейного дозвілля» знаходимо Любка Дереша, Вікторію Гранецьку, Тіну Гальянову, Ксенію Циганчук, Ілларіона Павлука, Юрія Даценка та інших.

«Видавництво Жупанського» відоме серед читачів своїми якісними перекладами художньої літератури. В його репертуарі жахова література представлена у серіях «Майстри готичної прози» та «Альтернатива». Видавництво відоме насамперед тим, що познайомило українців із класикою жаху в серії «Майстри готичної прози» — Говардом Філіпсом Лавкрафтом, Едгаром Алланом По, Артуром Мекемом, Абрахамом Меррітом, Робертом Чемберсом та Амброузом Бірсом. Але в серії «Альтернатива» представлені сучасні українські та польські письменники, які теж творять щось жаске і нестандартне. Серед українських авторів: Олександр Звара, Євген Лір, Володимир Кузнецов та Олексій Жупанський.

Віднедавна на ринку з'явилося видавництво «Дім Химер», що спеціалізується на темному читиві. Його заснували у Велесову Ніч 31 жовтня 2018 року письменниця Вікторія Гранецька та поет, учасник бойових дій Влад Сорд. Видавництво «Дім Химер» позиціонує себе як таке, що видає лише українських авторів, і наразі повністю відповідає цьому амплуа. Серед авторів видавництва є як нові імена (Артур Закордонець, Павло Дерев'янка, Ганна Городецька, Іван Лукавий, Кшися Федорович, Сандра Конопацька, Анна Соловей), так і автори з досвідом (Євген Лір, Вікторія Гранецька, Тіна Гальянова, Поліна Кулакова, Маргарита Сурженко, Алевтіна Шавлач, Ксенія Циганчук, Олег Поляков, Віктор Крупка, Сергій Рибницький). Кількість назв за три роки існування «Дому Химер» відчутно знизилася (2019 — 17, 2020 — 6, 2021 — 4), але це пояснюється пандемією коронавірусу, яка спіткала видавництво на другому році життя.

Однак «Дім Химер» досить молоде видавництво, а перша книга в серії «Альтернатива» у «Видавництві Жупанського» датується 2008 роком. Невже до цього протягом майже двадцяти років української незалежності не існувало українського горору? Тут в історію вступає *неформальна* частина українського горор-середовища, тіньові фензини із красномовними назвами «Бабай» та «Підвал» — аматорські ініціативи зацікавлених людей, які відчули нестачу в певному жанрі й вирішили заповнювати нішу самотужки. Решта знайдених самовидавців є ноунеймами, тобто одиничним явищем, і, швидше за все, були дотичні до створення видань лише як виробничі потужності (в будь-якому разі, не знайдено інформації про пов'язаний із горором — чи видавничою діяльністю загалом — ні бекграунд ТОВ'ів, ні діяльність після випуску, ні нинішнє амплуа).

Коротка новітня історія українського горору описана в трьох статтях співзасновника фензину «Бабай» Дімки Ужасного під назвою «Старі й нові жахи. Новорічні підсумки від Бабая» [14–16].

З відновленням української незалежності російськомовна література жахів різної (часом сумнівної) якості заповнила книжковий ринок. І лише на початку двохтисячних

видавництво «Зелений пес» спільно з ТОВ'ом «Джерела М» створює серію «Золотий Бабай», яка відзначилася книгою Бориса Левандовського «Бабай». Як зауважує Дімка Ужасний: «“Бабай” було написано російською, а в 2005 році у видавництві “Зелений пес” виходить український переклад. Це справжні, класичні жахи, не без недоліків, але це перша зафіксована спроба створити свій твір в жанрі горору» [14].

Далі на допомогу приходить інтернет, консолідація горор-тусівки відбувається онлайн: Володимир Яковлєв засновує «Стівен Кінг. Український клуб», з'являється фензин «Підвал» на чолі з Олександром Дмитровським, постає «Крамничка жахить» за ініціативи Валентина Москівця — починає формуватися кістяк української сучасної горор-літератури. Спільно з журналом «Світ фентезі» у 2015 році «Стівен Кінг. Український клуб» видає спецвипуск для журналу та першу українську збірку горору «Повна темрява». Ця кооперація стала певним символом в українському горорі, пророчою моделлю міжвидавничої комунікації на роки наперед.

В тому ж 2015 році з альманахом «Світильник Джека» дебютує фензин «Підвал» і відтоді щороку, а іноді й двічі на рік, тішить читачів новими збірками. Рік по тому з'являється перший том «Крамнички кошмарів», ще через два роки, у 2018-му, бачимо другий, останній том. Матеріал для першого альманаху збирали на конкурсній основі через літературно-художній журнал «СТОС», оголошення також поширювали електронний журнал «Світ Фентезі», фейсбук-сторінка групи «Стівен Кінг. Український клуб», інформаційний портал «Гречка» та молодіжний портал «Пороги». Метою його створення було «сприяти розвитку жанру в Україні, вивести його з андеграунду та подарувати читачам регулярні дози непідробного жаху» [17]. Співзасновник Дімка Ужасний згадує конкурсний відбір такими словами: «Перший відбір став приголомшливим: на електронну пошту надійшло більше двохсот оповідань, і цей факт став показовим: людей цікавлять жахи!» [16].

У 2016 році видавництво «Твердиня» створило збірку «Ігри з темрявою» на основі конкурсних робіт, які не увійшли до другої збірки фензину «Підвал», — «Після опівночі». У 2017 році «СТОС» та мистецька формація «Літмайданчик» видають збірку «Дотик зачаєного жаху», «тематика творів у якій зосереджена на так званих лавкрафтінських жахах, вона доволі солідна і друкувалася обмеженим тиражем» [14].

У 2018 році з'являється фензин «Бабай», заснований Сергієм Мазуренком, Андрієм Лозінським та Дімкою Ужасним. Окрім розвитку українського горору та його видавничої фіксації — збірки «Перший кошмар» та журналу «Бабай», фензин також створює довкола себе повноцінну горор-спільноту, яка забезпечена платформою для комунікації — сайтом, де регулярно публікуються новини про кіно, музику, книги, комікси, малюнки, скульптури, локації, конкурси, анонси та все дотичне до тематики горору.

Збірка «Перший кошмар» вийшла під патронажем видавництва «Дім Химер», була анонсована не лише на платформах «Бабая», а й на платформах видавництва і, як зазначено на сайті, «підготовлена видавничими котами» (самоназва, яку використовує видавництво). Журнал «Бабай» відходить від видавничої традиції публікування виключно художніх творів та вносить розмаїття в контент. У випуску

подані інтерв'ю, статті, перелік українських горор-творів протягом 2019-го, комікси, художні роботи тощо.

Різняться видавці й фензини також підходами до пошуку авторів. «Видавництво Жупанського» користується традиційним способом добору авторських оригіналів, за якого видавцеві залишається лише читати запропоноване й добирати найякісніше. Такий підхід використовує видавництво «Дім Химер», але активно задіює ще один спосіб пошуку авторів — конкурсний. Літературні конкурси горор-письменства переважно вузькотематичні, приурочені до свята або події. З нього «Дім Химер» почав свою діяльність. Присвячений творчості Едгара По конкурс став закликком, на який відгукнулися письменники. У результаті видавництво предстало міжавторську збірку «Вбивство на вулиці».

Популярність «жахового» жанру в Україні справді почала зростати — на це вказували й емпіричний досвід, і статистика, і поява спеціалізованих видавництв. Підтверджує тезу про популярність жанру й видавець Олексій Жупанський: «Люди почали більше надсилати химерної прози, довкола фантастики — і сміливіше це робити» [18], «з'явилися цілі пласти нових жанрів, яких досі з тих чи тих причин у нас не спостерігалось» [13]. Художник Андрій Данкович, автор горор-коміксу «Мор» також має оптимістичну візію майбутнього літератури жахів в Україні: «Через п'ять-десять років український горор просто буде не впізнати. Він зросте як кількісно, так і якісно» [19]. Його думку поділяє письменник Андрій Гулкевич: «Зараз перекладаються твори Лавкрафта, Кінга, Чемберза, Бірса, Стокера тощо. Звичайно, це небагато, але перші кроки зроблені у цьому напрямі, і думаю, що цієї літератури ставатиме дедалі більше» [20].

Як бачимо, успіх українському горорові пророкують усі ланки ринку: видавці, автори, ілюстратори. До того ж народження української горор-спільноти відбулося на основі кооперації, коли декілька фензинів об'єдналися задля спільної мети, і це прагнення результату досі яскраво простежується, тепер вже й у формальному сегменті ринку.

Видавці горору не відчувають конкуренції, або принаймні так заявляють. В інтерв'ю блогу «YaKabo» О. Жупанський на запитання про конкуренцію відповів: «Може видатися, що ми з “Домом Химер” перетинаємося, а на практиці це не так. Ми іноді перетинаємося авторами, але в мене немає жодних претензій чи відчуття конкуренції. Думаю, на цьому полі вистачить місця ще не одному “Дому Химер”. У серії “Альтернатива” ми мало видаємо — ми “вредні” в плані текстів. Поки знайдемо щось, що нам подобається, відкидаємо по 10–17 рукописів» [18]. Цю ж ідею мирного співіснування висловлювали й співзасновники та автори «Бабая» Володимир Кузнецов та Дімка Ужасний на 28-му BookForum — конкуренції немає, тому що немає що ділити.

Крім того, представники «Видавництва Жупанського», «Дому Химер» та «Бабая» час від часу долучаються до проектів одне одного, що свідчить про співпрацю як про тенденцію. Наприклад, остання колективна збірка «Перший кошмар», яку підготували «Бабаї», а видав «Дім Химер», містить текст авторства Олексія Жупанського. Ще один приклад співпраці: текст Дімки Ужасного входить до збірки «Антисоціальна мережа» від «Дому Химер». Автор «Дому Химер» Євген Лір

публікувався у «Видавництва Жупанського», а один із його текстів доданий до «Першого кошмару», де він виконував роль упорядника. Про співпрацю між видавцями свідчить і те, що віднедавна на сайті «Дому Химер» представлені книги «Видавництва Жупанського».

Ба більше, у фензину й видавництва були однакові проекти. Так, у спільноті «Бабай» запланували видати переклад «The King in Yellow» Роберта Чемберса у другій «Крамничці жажіть» (у перекладі Андрія Лозінського під назвою «Жовтий знак») ще до того, як про свої наміри оголосило «Видавництво Жупанського» (видання вийшло у перекладі Євгена Ліра під назвою «Король у жовтому»). Як зазначають самі видавці, жодних конфліктів з цього приводу в них не було, «обидва переклади мають право на існування» [16].

Висновки. На основі аналізу діяльності горор-видавців можна стверджувати, що гідних потужних гравців ринок уже створив. Видавці фензинів демонструють стійке бажання заповнювати нішу новими творами й авторами та розширювати жанрову палітру видавничого репертуару. Однак більш цікавою і вартою уваги є тенденція до співпраці, яку спостерігаємо між українськими видавцями горору. Міжвидавнича комунікація активна й тісна: автори, упорядники й видавці долучаються до проєктів одне одного, а коли великий гурт зацікавлених і професійних людей співпрацює — варто очікувати на щось потужне. Тож можемо говорити про вкорінення жанру горору на українському книжковому ринку, як мінімум на початок 2022 року, а також про унікальні стратегії пошуку нових творів та співпраці, які варто розвивати й надалі.

Безперечно, реалії пандемії, а віднедавна жажіття повномасштабної війни не лише змістили акценти на видавничому ринку, а й суттєво змінили і продовжують змінювати сприйняття загрози та больові пороги українського суспільства. Як результат, ставлення до горор-літератури теж змінюватиметься — для когось, як і раніше, вона буде способом полоскотати нерви у безпечному середовищі, для когось (як авторів, так і читачів) — стане способом прожити складні травматичні події і передати їх засобами літератури жаху. Глибший науковий розгляд цих питань може потребувати часової дистанції та більш неупередженого погляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Миславський В. Н. Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми. Харків, 2007. 328 с.
2. Божко О. С. Атмосфера «саспенс» як домінуюча ознака літературного жанру «фентезі». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна.* 2017. № 67. С. 51–54.
3. Бездір Н. Готичні мотиви в сучасній російській та українській постмодерністській прозі. *Науковий вісник Ужгородського університету.* 2011. № 26. С. 3–8.
4. Бурдастих М. О. Концепт жаху в романі «Культ» Л. Дереша. *Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту).* 2012. № 15. С. 69–75.
5. Бурдастих М. О. Людський і алюдський суб'єкт у неоготиці (на матеріалі романів «Дракула» Б. Стокера й «Урізька готика» Г. Пагутяк). *Від бароко до постмодернізму.* 2013. № 17(2). С. 195–200.

6. Кулакевич Л. Особливості реінтерпретації мотиву приви́дів у повісті Гео Шкуру́пія «Страшна мить». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 43. С. 32–35.
7. Горнятко-Шумилович А. Готичні відлуння у малій прозі Михайла Коцюбинського. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2015. №3. С. 373–380.
8. Денисюк І. Літературна готика і Франкова проза. *Парадигма*. 2004. № 2. С. 142–154.
9. Lis-Markiewicz P. The Development of the Ukrainian Horror Fiction on the Background of European Gothic Traditions: A Brief Overview. *Journal Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2020. Vol. 8(2). P. 151–162.
10. Sazonova Ya. Colonial and postcolonial influence on verbalising subjects-sources of fear in Ukrainian texts of horror literature. *Žmogus kalbos erdvėje : mokslinių straipsnių testins leidinys*. Kaunas : Vilniaus universiteto Kauno fakultetas, 2017. Vol. 9. P. 331–346.
11. Гудманян А., Іванова А. Генеза та жанрові особливості літератури жахів з позицій сучасної науки про переклад. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2017. № 36. С. 12–17.
12. Друк України : статистичний збірник. Київ : Книжкова палата України, 2005–2019.
13. Лір Є. «Жоден абсурд ніколи не досягне рівня абсурду реального життя»: Інтерв'ю з Олексієм Жупанським. *Бабай*. 2019. URL: <https://babai.co.ua/articles/interviu-z-Oleksiiem-Zhupanskyim> (дата звернення 15.09.2022).
14. Ужасний Д. Старі й нові жахи. Новорічні підсумки від Бабая. Частина I. *Бабай*. 2019. URL: <https://babai.co.ua/blog/stari-y-novi-zhakhi-novorichni-pidsumki-vid-babaya> (дата звернення 10.09.2022).
15. Ужасний Д. Старі й нові жахи. Новорічні підсумки від Бабая. Частина III. Твори в жанрі горор та близьких жанрах, які вийшли українською мовою у 2018 році. *Бабай*. 2019. URL: <https://babai.co.ua/blog/stari-y-novi-zhakhi-novorichni-pidsumki-vid-babaya-chastina-iii> (дата звернення 10.09.2022).
16. Ужасний Д. Старі й нові жахи. Новорічні підсумки від Бабая. Частина II. Як все починалося: від «Крамнички жахить» до «Бабая». *Бабай*. 2019. URL: <https://babai.co.ua/blog/stari-y-novi-zhakhi-novorichni-pidsumki-vid-babaya-chastina-ii> (дата звернення 10.09.2022).
17. «ПІСЛЯ ОПІВНОЧІ»: приймаємо горор-оповідання на літературний конкурс! *Літературно-художній журнал СТОС*. 2015. URL: <http://stos.com.ua/2015/09/24/pislya-opivnochii-prujmajemo-horog-opovidannya-na-literaturnyj-konkurs/> (дата звернення 1.09.2022).
18. Про літературу жахів, проблеми книжкового ринку та майбутнє – видавець Олексій Жупанський: інтерв'ю. 16.12.2019. URL: <https://blog.yakaboo.ua/zhupansky/> (дата звернення 15.09.2022).
19. Ужасний Д. Андрій Данкович: «Моє призначення в цьому світі — це творчість». *Бабай*. 2019. URL: https://babai.co.ua/articles/Andrii_Dankovych_Moie_pryznachennia_v_tsomu_svit_tse_tvorchist (дата звернення 12.09.2022).
20. Ужасний Д. Андрій Гулкевич — про жахи, фентезі, та свій новий роман. *Бабай*. 2019. URL: https://babai.co.ua/articles/Andrii_Hulkevych_-_pro_zhakhy_fentezi_ta_svii_novyj_roman (дата звернення 12.09.2022).

REFERENCES

1. Myslavskiy, V. N. (2007). *Kinoslovnnyk. Terminy, vyznachennia, zhargonizmy* [Film dictionary. Terms, definitions, jargonisms]. Kharkiv.
2. Bozhko, O. S. (2017). Atmosfera “saspens” yak dominantna oznaka literaturnoho zhanru “fente-zi” [The atmosphere of “suspense” as a dominant feature of the literary genre “fantasy”]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Seriia Filolohichna*, 67, 51–54 (in Ukrainian).
3. Bezdir, N. (2011). Hotychni motyvy v suchasni rosiiskii ta ukrainskii postmodernistskii prozi [Gothic motifs in modern Russian and Ukrainian postmodern prose]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, 26, 3–8 (in Ukrainian).
4. Burdastykh, M. O. (2012). Kontsept zhakhu v romani “Kult” L. Deresha [The concept of horror in the novel “Cult” by L. Deresh]. *Tainy khudozhnogo tekstu (do problemy poetyky tekstu)*, 15, 69–75 (in Ukrainian).
5. Burdastykh, M. O. (2013). Liudskiy i aliudskiy sub’iekt u neohotytsi (na materialy romaniv “Drakula” B. Stokera y “Urizka hotyka” H. Pahutiak) [The human and non-human subject in Neo-Gothicism (based on the novels “Dracula” by B. Stoker and “Urizh Gothic” by H. Pahutyak)]. *Vid baroko do postmodernizmu*, 17(2), 195–200 (in Ukrainian).
6. Kulakevych, L. (2019). Osoblyvosti reinterpretatsii motyvu pryvydiv u povisti Geo Shkurupiiia “Strashna myt” [Peculiarities of the reinterpretation of the motif of ghosts in the novel “The Terrible Moment” by Geo Shkurupii]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, 43, 32–35 (in Ukrainian).
7. Horniatko-Shumylovych, A. (2015). Gotychni vidlunnia u malii prozi Mykhaila Kotsiubynskoho [Gothic echoes in the short prose of Mykhailo Kotsyubynskiy]. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 3, 373–380 (in Ukrainian).
8. Denysiuk, I. (2004). Literaturna hotyka i Frankova proza [Literary Gothic and Franko’s prose]. *Paradyhma*, 2, 142–154 (in Ukrainian).
9. Lis-Markiewicz, P. (2020). The Development of the Ukrainian Horror Fiction on the Background of European Gothic Traditions: A Brief Overview. *Journal Studia Ukrainica Posnaniensia*, 8(2), 151–162. (in English)
10. Sazonova, Ya. (2017). Colonial and postcolonial influence on verbalising subjects-sources of fear in Ukrainian texts of horror literature. *Žmogus kalbos erdvėje : mokslinių straipsnių tęstins leidinys*. Kaunas : Vilniaus universiteto Kauno fakultetas, 9, 331–346. (in English)
11. Hudmanian, A., Ivanova, A. (2017). Heneza ta zhanrovi osoblyvosti literatury zhakhiv z pozysii suchasnoi nauky pro perekład [The genesis and genre features of horror literature from the standpoint of modern translation studies]. *Humanitarna osvita u tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*, 36, 12–17 (in Ukrainian).
12. Book Chamber of Ukraine. (2005–2019). *Druk Ukrainy* [Print of Ukraine]. Kyiv: (in Ukrainian).
13. Lir, Ye. (2019). “Zhoden absurd nikoly ne dosiahne rivnia absurdu realnoho zhyttia”: Interv’iu z Oleksiiem Zhupanskym [“No absurdity will ever reach the level of absurdity of real life”: Interview with Oleksiy Zhupanskyi]. *Babay*. <https://babai.co.ua/articles/interviu-z-Oleksiiem-Zhupanskym> (in Ukrainian).
14. Uzhasnyi, D. (2019). Stari y novi zhakhy. Novorichni pidsumky vid Babaiia. Chastyna I. [Old and new horrors. New Year’s results from Babay. Part I.]. *Babay*. <https://babai.co.ua/blog/stari-y-novi-zhakhi-novorichni-pidsumki-vid-babaya> (in Ukrainian).

15. Uzhasnyi, D. (2019). Stari y novi zhakhy. Novorichni pidsumky vid Babaia. Chastyna III. Tvory v zhanri horor ta blyzkykh zhanrakh, yaki vyishly ukrainskoiu movoiu u 2018 rotsi [Old and new horrors. New Year's results from Babay. Part III. Works in the genre of horror and related genres, which were published in Ukrainian in 2018]. *Babay*. <https://babai.co.ua/blog/stari-y-novi-zhakhi-novorichni-pidsumki-vid-babaya-chastina-iii> (in Ukrainian).
16. Uzhasnyi, D. (2019). Stari y novi zhakhy. Novorichni pidsumky vid Babaia. Chastyna II. Yak vse pochynalosia: vid "Kramnychky zhakhit" do "Babaia" [Old and new horrors. New Year's results from Babai. Part II. How it all began: from "The Shop of Horrors" to "Babay"]. *Babay*. <https://babai.co.ua/blog/stari-y-novi-zhakhi-novorichni-pidsumki-vid-babaya-chastina-ii> (in Ukrainian).
17. Literary and artistic magazine STOS. (2015). "PISLIA OPIVNOCHI": pryimaiemo horor-opovidannia na literaturnyi konkurs! ["AFTER MIDNIGHT": we accept horror stories for the literary contest!]. <http://stos.com.ua/2015/09/24/pislya-opivnochi-pryjmajemo-horor-opovidannya-na-literaturnyj-konkurs/> (in Ukrainian).
18. Yakaboo. (2019). Pro literaturu zhakhiv, problemy knyzhkovoho rynku ta maibutnie — vydavets Oleksii Zhupanskyi: interv'iu [About horror literature, problems of the book market and the future — publisher Oleksiy Zhupanskyi: interview]. <https://blog.yakaboo.ua/zhupansky/> (in Ukrainian).
19. Uzhasnyi, D. (2019). Andrii Dankovych: «Moie pryznachennia v tsomu sviti — tse tvorchist» [Andriy Dankovych: "My purpose in this world is creativity"]. *Babay*. https://babai.co.ua/articles/Andrii_Dankovych_Moie_pryznachennia_v_tsomu_sviti_tse_tvorchist (in Ukrainian).
20. Uzhasnyi, D. (2019). Andrii Hulkevych — pro zhakhy, fentezi, ta svii novyi roman [Andriy Gulkevych — about horror, fantasy, and his new novel]. *Babay*. https://babai.co.ua/articles/Andrii_Hulkevych_-_pro_zhakhy,_fentezi,_ta_svii_novyi_roman (in Ukrainian).

doi: 10.32403/0554-4866-2022-2-84-130-142

THE POTENTIAL OF UKRAINIAN HORROR: STATE OF THE MARKET AND STRATEGIES OF PUBLISHING COMMUNICATION

O. O. Kutsa, H. B. Lystvak

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
halyna.lystvak@gmail.com*

The state of Ukrainian horror literature on the modern publishing market is analysed. The main players of the bookmarket are outlined, in whose repertoire there are positions of translated and original horror. A retrospective analysis of publishing statistic from 2005 to 2019 reveals that a wave-like trend of growth and decline is observed approximately every five years during this period. In 2019, the release of horror works was in a growth phase, the number of titles and circulation of publications have been

steadily increasing since 2016. Translated literature is the undisputed leader both in terms of the number of titles and the size of circulation. Among the most notable publishers of translated horror are “Klub Simeynoho Dozvillya”, “Zhupansky Publishing House”, “KM-Books”, etc. The most notable original horror publishers include “Dim Khymer”, “Vivat”, “Folio”, “UA Comix”, etc. The readiness of universal and non-specialized publishers to release successful horror works that have already been published abroad can be traced. Genre-wise, Ukrainian works are represented by thrillers, dark fantasy, splatterpunk collections, etc. The Ukrainian horror community can be divided into two parts: formal (publishers) and informal (fanzines and self-publishers). The informal part is represented by fanzines “Babay” and “Pidval” — amateur initiatives of interested people who decide to fill in the niche on their own. Formal and informal parts of the community differ in their approaches to publishing communication and the search for authors. There is a trend towards cooperation rather than competition: representatives of publishing houses and fanzines join each other’s projects. The genre is gradually taking root in the book market, which has practical prospects for diversifying the publishing portfolio of Ukrainian publishers.

Keywords: *horror; horror literature, book market, publishing communication, publishing repertoire.*

Стаття надійшла до редакції 23.09.2022.

Received 23.09.2022.